

Report of a New Experience in Health Communication: The Role of the National Media

Sedigheh Etemad Saeed¹, Jalil Arab kheradmand², Hesameddin Riyahi^{2,3}
Akram Baniasadi^{2*}

¹ Radio Salamat, Tehran, Iran

² Defense Health Research Center, Tehran, Iran

³ Department of Medical Ethics, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: 19 September 2022 Accepted: 27 October 2022

Abstract

Background and Aim: During the imposed war, Iran was subjected to several chemical attacks by Iraq. Facing and managing this crisis than are accompanied by valuable experiences and rarely discussed learnings.

Methods: Defense Health Research Center in cooperation with Salamat Radio with the aim of transferring the lessons learned from the imposed war and the management of chemical accidents that are rarely studied and discussed in academic forums, considering the conditions of the Corona epidemic in the country and the impossibility holding a conference and gathering in that period, organized a radio webinar for the first time in the country.

Results: This new measure is unique in the world. In addition to the routes announced on the web, which is the usual routine for holding webinars, this webinar was accessible and usable for everyone easily and free of charge through FM wave, 102 MHz band, through Radio Salamat.

Conclusion: Using the capacities of national media can be effective in the synergy of academic webinars and expanding the range of users of academic topics.

Keywords: National Media, Webinar, University, Chemical Weapons, War.

* **Corresponding Author:** Akram Baniasadi

Address: National Media, Webinar, University, Chemical Weapons, War.

E-mail: negbaniasadi@gmail.com

گزارش یک تجربه نو در ارتباطات سلامت: نقش رسانه ملی

صدیقه اعتماد سعید^۱، جلیل عرب خردمند^۲، حسام‌الدین ریاحی^۳، اکرم بنی اسدی^{۲*}

^۱ رادیو سلامت، تهران، ایران

^۲ مرکز تحقیقات سلامت دفاعی، تهران، ایران

^۳ گروه اخلاق پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۲۸ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۰۵

چکیده

زمینه و هدف: در طی جنگ تحمیلی، کشور ایران چندین بار مورد حملات شیمیایی از جانب کشور عراق قرار گرفت. مواجهه و مدیریت این بحران در آن زمان همراه با تجارب و آموخته‌های ارزشمندی است که کمتر مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفته است.

روش‌ها: مرکز تحقیقات سلامت دفاعی با همکاری رادیو سلامت با هدف انتقال درس آموخته‌های حاصل از جنگ تحمیلی و مدیریت سوانح شیمیایی که کمتر در مجامع دانشگاهی مورد بررسی و بحث قرار گرفته‌اند، با توجه به شرایط همه‌گیری کرونا در کشور و عدم امکان برگزاری همایش و گردهمایی در آن دوره، برای اولین بار در کشور به برگزاری رادیو وینار در کشور اقدام نمودند.

یافته‌ها: این اقدام نوین در سطح دنیا نیز کم نظیر است. این وینار علاوه بر مسیرهای اعلام شده در فضای تحت وب که روال معمول برگزاری وینارهای مجازی می‌باشد، از طریق موج FM، ردیف ۱۰۲ مگاهرتز، از طریق رادیو سلامت برای همگان به سهولت و به رایگان قابل دسترسی و بهره‌برداری بود.

نتیجه‌گیری: استفاده از ظرفیت‌های رسانه ملی می‌تواند در هم‌افزایی دانشگاهی و بیناری و گسترش طیف استفاده‌کنندگان از مباحث دانشگاهی مؤثر باشد.

کلیدواژه‌ها: رسانه ملی، وینار، دانشگاه، سلاح شیمیایی، جنگ.

* نویسنده مسئول: اکرم بنی اسدی

آدرس: مرکز تحقیقات سلامت دفاعی، تهران، ایران.

ایمیل: negbaniasadi@gmail.com

مقدمه

طی جنگ جهانی اول برای نخستین بار جنگ‌افزارهای شیمیایی مدرن، بویژه توسط آلمان، ساخته و به کار گرفته شد. این رویکرد با اسیدپاشی و انتشار ساده گازهای کشنده‌ای همچون کلر آغاز شد و پس از آن؛ با پرتاب این مواد به راه دور برای هدف قراردادن نفرات بیشتر ادامه یافت. آلمانی‌ها پیوسته پیشرو این صنعت بوده‌اند. جنگ اول جهانی با کاربرد بیش از ۱۲۴ هزار تن مواد شیمیایی موجب وارد آمدن تلفاتی بالغ بر حدود یک میلیون مصدوم و بیش از یکصد هزار کشته از هردو سوی منازعه شد (۱). نخستین معاهده بین‌المللی برای محدود کردن این جنگ‌افزارها؛ پروتکل منع کاربرد گازهای خفه‌کننده و مسمومیت‌زا در جنگ و استفاده از روش‌های باکتریولوژیک در تولید جنگ‌افزار بود که در کنفرانس ژنو (۱۹۲۵) به امضای بیشتر کشورهای جهان رسید (۲). اما به علت سکوت این سند که فقط به کاربرد اشاره داشت؛ کنوانسیون سلاح‌های بیولوژیک در زمینه گسترش، تولید و ذخیره‌سازی این جنگ‌افزارها در سال ۱۹۷۲ همزمان به امضای سران سه کشور اتحاد جماهیر شوروی، ایالات متحده آمریکا و بریتانیا رسید. این توافق‌نامه بین‌المللی تا سال ۲۰۱۳ به تصویب ۱۷۰ دولت رسیده است (۳). با وجود تصویب این پروتکل، بر اساس گزارش‌های بازرسان سازمان ملل متحد از سال ۱۹۸۴ تا ۱۹۸۸ در موارد متعددی از گاز خردل و عوامل اعصاب علیه رزمندگان ایرانی و غیرنظامیان ساکن روستاها و شهرهای مرزی ایران استفاده شده است (۴).

شواهدی در دست است که از همکاری برخی شرکت‌های آلمانی با دولت عراق برای صدور جنگ‌افزارهای شیمیایی یا تجهیزات و فناوری ساخت این جنگ‌افزارها در سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷ حکایت دارد. همچنین، نقش دولت‌های فرانسه، هلند، انگلیس، شوروی و برخی از دیگر کشورها نیز در صدور غیرقانونی مواد اولیه ساخت جنگ‌افزارهای شیمیایی به عراق به اشکال مختلف مطرح شده است (۵). این حملات شیمیایی منجر به مصدوم شدن بیش از یکصد هزار نفر در ایران شد که بسیاری از آنان هنوز به عوارض و بیماری‌های ناشی از مصدومیت شیمیایی مبتلا و نیازمند مراقبت‌های پزشکی هستند (۱). تاریخ تحلیلی راهبردی جنگ ۸ ساله ناشی از تجاوز عراق به خاک ایران که ۲۶ سال پس از پایان جنگ توسط انتشارات کمبریج منتشر شده است، انگیزه اصلی صدام حسین حاکم وقت عراق را جدا کردن استان نفت‌خیز خوزستان از ایران بر اساس محاسبات نادرست سرویس‌های اطلاعاتی وقت دانسته است (۶).

بمباران شیمیایی بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) در هشتم اسفند ماه ۱۳۶۴ یکی از موارد نقض پروتکل‌های بین‌المللی منع کاربرد سلاح‌های شیمیایی در جنگ عراق با ایران بود (۷) که مستندات آن مکرراً در تاریخ جنگ‌های کلاسیک ثبت شده است (۸). همچنین تجربه مدیریت عوارض طبیعی عوامل شیمیایی مختلف از جمله گاز خردل در کنار مستندات تصویری و اطلاعات

پرونده‌های پزشکی مصدومان منبع مهمی برای پژوهش بر روی عوارض مصدومان شیمیایی در درازمدت بوده است که مقالات متعددی از نتایج آن تاکنون منتشر شده و به رشد دانش پزشکی در قرن بیستم کمک کرده است (۹). لیکن این تجربه‌های علمی تاکنون در قالب جلسات آموزشی فراگیر در اختیار کادر بهداشت و درمان کشور قرار نگرفته است.

از آنجا که اثربخشی شبکه‌های سلامت صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران در افزایش سواد سلامت و نهادینه‌سازی موفق سیاست‌های بهداشتی در میان مخاطبان با مطالعات تجربی گروهی از پژوهشگران نشان داده شده است (۱۰)، بر آن شدیم که در قالب ویناری علمی در سالگرد بمباران شیمیایی بیمارستان حضرت فاطمه زهرا و تلفیق محتوای وینار دانشگاهی با برنامه‌های کانال رادیویی شبکه سلامت رسانه ملی تجربه‌ای در افزایش آگاهی و نگرش عمومی بویژه کادر بهداشت و درمان به این برش از تاریخ طب رزمی داشته باشیم. طراحی مدل همکاری برای این تجربه نو در زمینه ارتباطات سلامت با مشارکت مرکز تحقیقات سلامت دفاعی و شبکه رادیویی سلامت انجام شد.

روش‌ها

مطالعه حاضر به روش توصیفی و مقطعی انجام شده است. در این مطالعه به شرح تجربه برگزاری اولین رادیو وینار علمی کشور که به صورت مشترک بین مرکز تحقیقات سلامت دفاعی و رادیو سلامت در هشتم اسفندماه ۱۳۹۹ در سالروز بمباران شیمیایی بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) انجام شد، پرداخته شده است. رادیو وینار مخفف عبارت Web-based seminar است که از طریق امواج رادیویی هم‌پخش می‌شود و به سخنرانی، سمینار و یا کارگاه آموزشی که بر پایه وب باشد گفته می‌شود. در ایران برای اولین بار رادیو وینارها برای آموزش‌های از راه دور برگزار گردید.

در راستای قدردانی و بزرگداشت پایداری‌های رزمندگان و بویژه کادر درمان در جنگ تحمیلی برنامه‌های مختلفی در روز هشتم اسفند ماه برگزار می‌شود. هرچند با شیوع بیماری کرونا در سال‌های اخیر از گستردگی این فعالیت‌ها کاسته شده است.

حملات شیمیایی عراق مسایل و مشکلات متعددی در ابعاد مختلف سلامتی رزمندگان و کادر درمان و نیز مدیریت بهداشت و درمان در آن دوران به وجود آورد. در آن دوران مراجع معتبر علمی در این حوزه در دسترس نبود. در سایه همت متخصصین و پزشکان داخلی پژوهش‌های متعددی در رابطه با یافتن روش‌های درمانی و کنترل صدمات این حملات انجام شد و تجربیات ارزشمندی در درمان جانبازان و حوزه‌های مدیریت سلامت به دست آمد و کشور به جایی رسید که در تنظیم پروتکل‌های بهداشتی و درمانی درخصوص حملات شیمیایی مرجعیت پیدا کرد (۱۱). به پاس قدردانی از جان‌فشانی‌های کادر درمان در عرصه‌های مختلف دوران

جهت برگزاری رادیو وینار ابتدا کمیته‌های سیاست‌گذاری، علمی، فنی و اجرایی با نظارت مرکز تحقیقات سلامت دفاعی تشکیل شد. کمیته سیاست‌گذاری مسئولیت برنامه‌ریزی‌های محوری و اصلی در حوزه پانل‌های مورد بحث و نیز برنامه‌ریزی پیرامون فعالیت‌های جنبی وینار جهت اطلاع‌رسانی‌های عمومی در حوزه‌های مورد نظر را برعهده داشت. کمیته علمی مسئولیت بررسی موضوعات و محتوای سخنرانی‌های مربوط به میزگردهای وینار و هماهنگی با سخنرانان مختلف را برعهده داشت. کمیته فنی مسئولیت فراهم‌سازی زیرساخت‌های رادیویی و الکترونیکی مربوطه جهت برگزاری رادیو وینار را عهده‌دار شد. کمیته اجرایی نیز مسئولیت هماهنگی‌های مربوطه بین واحدهای مختلف و هماهنگی امور اجرایی مربوط به سخنرانان را عهده‌دار شد.

ماحصل فعالیت‌های کمیته‌های فوق‌الذکر برگزاری رادیو وینار با محورها و موضوعات زیر بود:
الف. میزگرد پیامدهای حوزه سلامت ناشی از حملات شیمیایی در دوران جنگ تحمیلی
ب. میزگرد دستاوردهای درمان در ارتقای سطح سلامت جانبازان شیمیایی

ج. میزگرد سازمان منع سلاح‌های شیمیایی / مبانی حقوق و چالش‌های آینده
د. میزگرد اهمیت مطالعات کوهورت در حوزه سلامت مصدومین شیمیایی (یادبود استاد فقید دکتر سقراط فقیه زاده)
پس از انجام اطلاع‌رسانی‌های مربوطه و برگزاری برنامه‌های رادیویی جنبی با هدف افزایش آگاهی عمومی نسبت به موضوعات وینار، در زمان برگزاری رادیو وینار براساس برنامه تصویب شده، تمامی سخنرانان در زمان مقرر در استودیو رادیویی حضور یافته و به بحث و تبادل نظر در حوزه مربوطه می‌پرداختند. شرکت‌کنندگان در رایو وینار نیز می‌توانستند از طریق فضای مجازی وینار با استفاده از نرم‌افزار Adobe Connect و همچنین امواج رادیو سلامت (موج FM، ردیف ۱۰۲ مگاهرتز) از مباحث طرح شده بهره‌مند شوند. از جمله ویژگی‌های اصلی و متمایز برگزاری رادیو وینار در مقایسه با وینارها و سمینارهای مشابه می‌توان موارد زیر را برشمرد:

فرصت‌ها

- سهولت دسترسی همگانی به محتوای علمی وینار به طور کامل و رایگان
- حذف مشکلات مربوط به کندی و قطعی اینترنت در وینارهای مشابه
- صرفه‌جویی در هزینه شرکت‌کننده
- افزایش دانش مخاطب عام از طریق رادیو
- مشارکت و تعامل با مخاطبان غیر تخصصی

مشکلات برگزاری رادیو وینار

از آنجا که این تجربه، اولین تجربه کشور در همکاری رسانه و مرکز پژوهشی در برگزاری گردهمایی علمی به صورت وینار بود،

دفاع مقدس و اکنون در مبارزه با همه‌گیری ویروس کرونا، تصمیم به برگزاری گردهمایی با موضوع حوادث شیمیایی و چالش‌های فرارو و تجربیات حاصل شده در سالروز بمباران شیمیایی بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) گرفته شد.

از آنجا که در دوران همه‌گیری کرونا امکان برگزاری پانل‌های علمی به صورت حضوری میسر نبود و از طرفی لزوم آگاه‌سازی اجتماعی نسبت به تلاش‌ها و جانفشانی کادر درمان در طول سالیان متمادی و همچنین بی‌اعتمادی نسبت به وعده‌های کشورهای مختلف اروپایی و امریکا به همت مرکز تحقیقات سلامت دفاعی و همکاری رادیو سلامت، تصمیم به برگزاری این همایش به صورت رادیو وینار گرفته شد. این رادیو وینار که اولین رادیو وینار علمی کشور بود از همکاری معاونت بهداشتی رزمی و دانشگاه بقیه الله (عج) نیز بهره برد.

رادیو وینار حملات شیمیایی به مدت ۷ ساعت در روز ۸ اسفند سال ۱۳۹۹ در سالروز بمباران شیمیایی بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) از ساعت ۸:۳۰ تا ۱۲:۰۰ و سپس از ۱۴:۰۰ لغایت ۱۷:۳۰ برگزار شد.

بحث

بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) در ۳۰ کیلومتری جنوب آبادان، در منطقه خسرو آباد و ده چوئیده آبادان با طراحی و نظارت قرارگاه مهندسی خاتم الانبیاء و اجرای اداره کل مسکن و شهرسازی استان خوزستان، در سال ۱۳۶۴ برای عملیات والفجر ۸ احداث شد و دارای ۸ اتاق عمل و بخش‌های اورژانس، دندانپزشکی، داروخانه، بانک خون، درمانگاه، بخش ش.م.ه، آزمایشگاه و دیگر بخش‌ها و امکانات مورد نیاز بود.

ساخت این بیمارستان در اوایل سال ۱۳۶۴ آغاز شد و برای عملیات والفجر ۸ به بهره‌برداری رسید و نقش حیاتی در درمان مجروحین عادی و شیمیایی بویژه در عملیات فاو ایفا می‌کرد. علاوه بر حملات تخریبی متعدد، این بیمارستان هدف چهار حمله عمده شیمیایی قرار گرفت. اولین حمله شیمیایی در ۲۶ بهمن ۱۳۶۴ اتفاق افتاد، پس از آن در تاریخ‌های ۲۸ و ۳۰ بهمن ماه نیز مورد بمباران شیمیایی قرار گرفت (۷، ۱۲). سرانجام بیمارستان صحرائی حضرت فاطمه الزهرا (س) در هشتم اسفندماه سال ۱۳۶۴ در اثر یک بمباران ناجوانمردانه شیمیایی برای مدت طولانی توسط بیش از ۱۰ فروند هواپیمای عراقی از فعالیت باز ایستاد. باوجود اینکه تلاش زیادی با محلول‌های خنثی‌کننده جهت تمیز کردن بیمارستان صورت گرفت، ولی عملاً مشکل را حل نکرد و آلودگی پایدار خردل هفته‌ها بیمارستان را غیرقابل استفاده کرد.

تحمیل سنگین‌ترین حملات هوایی و بمباران همزمان تخریبی و شیمیایی باعث شد بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) به نمادی برای مقاومت جامعه پزشکی تبدیل شود و در تقویم هشتم اسفند ماه، به‌عنوان روز بسیج جامعه پزشکی نامگذاری شد (۱۳).

نتیجه گیری

مهمترین دستاورد این رادیو وینار واکسیناسیون جانبازان شیمیایی بر علیه کرونا بود. در شرایطی که کشور با تحریم‌ها و کمبودهای متعددی از جمله در تأمین واکسن کرونا مواجه بود، قرارگیری واکسیناسیون جانبازان شیمیایی در بالاترین الویت‌های کشور، دستاورد ارزشمندی محسوب می‌گردد.

تضاد منافع: بدین وسیله نویسندگان تصریح می‌نمایند که هیچ‌گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

مسایل و مشکلات پیش‌بینی نشده‌ای وجود داشت شامل:

- عدم آشنایی اعضای شرکت‌کننده با استودیو رادیو
 - عدم هماهنگی بستر وب با پخش رادیو
 - عدم توجه به تعامل با مخاطبان
- اگرچه برگزاری اولین رادیو وینار علمی در کشور با مشکلات متعددی در ابعاد مختلف همراه بود ولی علاوه بر مزایای ذکر شده، با توجه به همکاری بین‌سازمانی بسیار نزدیک در میان سازمان‌های دولتی و خصوصی دخیل در برگزاری این رادیو وینار، نتایج ارزشمندی نیز حاصل شد.

منابع

1. Khateri S, Wangerin R. An Open Wound: consequences of the use of chemical weapons against Iran during the Iran-Iraq war. Tehran: Peace Museum Publication; 2009:112-115
2. Augustyn A. Geneva Gas Protocol 1925. Britannica Encyclopedia Online. Britannica Encyclopedia. Available from: <https://www.britannica.com/event/Geneva-Gas-Protocol>. [accessed 26 February 2022]
3. Schneider A, Barry R. Biological Weapons Convention. Britannica Encyclopedia Online. Available from: <https://www.britannica.com/event/Biological-Weapons-Convention> [accessed 26 February 2022]
4. Khateri S. Iraq chemical war against Iran according to UN documents. Tehran: Sarir; 2007:34-47. [In Persian]
5. TearmanCR. Death Trade. Tehran: Rasa; 1997:21-23.
6. Murray W, Woods KM. The Iran-Iraq War: A military and strategic history. Cambridge University Press; 2014.
7. Forutan A. Chemical crime in the hospita. Mashregh NEWS, 2017.
8. Phythian M. Arming Iraq: How the U.S. and Britain Secretly Built Saddam's War Machine. Northeastern University Press; 1997:73-4.
9. Ghasemi H, Yaraee R, Hassan ZM, Faghihzadeh S, Soroush MR, Pourfarzam S, et al. Association of ophthalmic complications in patients with sulfur mustard induced mild ocular complications and serum soluble adhesion molecules: Sardasht-Iran Cohort Study. International Immunopharmacology. 2013;17(3):980-5. doi:10.1016/j.intimp.2012.12.014
10. Saei MH, Valadi S, Karimi K, Khammarnia M. The role of mass media communication in public health: The impact of Islamic Republic of Iran broadcasting health channel on health literacy and health behaviors. Medical Journal of the Islamic Republic of Iran. 2021;35:54. doi:10.47176/mjiri.35.54
11. Arabkheradmand J. Holding the first scientific radio webinar in Iran with Radio-salamat. 2021. Available from: <https://cinemacinema.ir/?p=151671>
12. Forutan A. Iran-Iraq war and its medical experiences. Tehran: Teymoorzadeh; 2003. [In Persian]
13. Fathian N. Chemical bombing of Fatemeh Al-Zahra Hospital. Institute of Combat Health Holy Defense and Resistance; 2019. [In Persian]